

FANTASTİK METİNLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNDE KULLANILABİLİRLİĞİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME- HİKMET TEMEL AKARSU ÖRNEĞİ¹

Mehmet FİDAN²

Öz

Değerler eğitimi son dönemde araştırmacıların ve eğitimcilerin üzerinde dikkatle durduğu konuların başında gelmektedir. Yeni eğitim programlarında değerler eğitimine genişçe yer verilmesi de bu yöndeki araştırmaların artmasını sağlamıştır. Değerler eğitiminin sadece teoride kalmayıp uygulamaya yani gerçek hayata aktarılması gerekmektedir. Kitaplar okuyucularına örnek yaşantılar sunabilme gücüne sahiptirler. Dolayısıyla kitaplar değerler eğitiminde kullanılabilir bir konumda bulunmaktadır. Fantastik edebiyat okuyucu açısından ilgi çekici olmasından dolayı yazarlar tarafından tercih edilen bir tür olarak nitelendirilmektedir. Fantastik edebiyat alanında eserleri bulunan Hikmet Temel Akarsu, çocuğa yönelik eserlerinde değerleri aktarabilmek için fantastik öğeleri kullanmaktadır. Bu çalışmada onun çocuğa yönelik fantastik eserlerinin değerler eğitiminde kullanılabilirliği incelenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yazarın incelenen eserlerinin değerler eğitimine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hikmet Temel Akarsu'nun özellikle çevre sevgisi, yardımlaşma, dürüstlük değerlerini eserlerinde sıklıkla kullandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Fantastik Edebiyat, Hikmet Temel Akarsu

Evaluation of Usability of Fantastic Texts in Values Education - The Sample of Hikmet Temel Akarsu

Abstract

The values education is one of the subjects on which the researchers and educators have recently been focusing. New education programs include values education. This has increased the interest of researchers in the field. Values education should not only be in theory but should be transferred to real life. Books can be used in education of values because of the exemplary experiences they offer to their readers. Fantastic literature is preferred by authors due to the popularity of the genre among the readers. Hikmet Temel Akarsu, who has written children's literature in the field of fantasy literature, uses fantastic literature in order to convey the values. In this study, the usability of Akarsu's works of fantasy fiction in value education was investigated. In this research, descriptive analysis was used among qualitative research methods. As a result of the research, it is concluded that some works of Akarsu are appropriate for the values education. It has been determined that Hikmet Temel Akarsu makes frequent use of themes and virtues such as love of nature, cooperation, and honesty.

Keywords: Values Education, Fantasy Literature, Hikmet Temel Akarsu

- 1 Bu makale "Hikmet Temel Akarsu'nun Eserlerindeki Fantastik Öğeler ve Eğitim Odaklı Değerler" isimli doktora tezi temel alınarak üretilmiştir.
- 2 Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, E-posta: fidanm3838@gmail.com

Giriş

İnsan bir arada yaşamayı başaran ve bunu belirli temeller üzerine inşa eden bir varlıktır. Bu belirli temeller bireylerin birbirlerine bakış açılarının, toplumsal sorumluluklarının, vicdani yükümlülüklerinin belirlenmesinde etkilidir. Ayrıca kişilerin benlik algıları da onların kişiler arası etkileşimlerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. İşte bu algılayış ve davranış biçimi değer olarak adlandırılmaktadır. Bireylerin hem kendi iç dünyalarında hem de toplumsal boyutta tutunabilmelerinde değerlerin etkisi yadsınamaz boyuttadır. Nitekim insanlık tarihine yön vermesi değerlerin etkisini göstermesi açısından önemlidir. “Değerler dayandığı temel ve kaynak yönünden beşeri ve kutsal nitelik taşırlar. Toplumlar kültürel, dinî öğretilerin sağladığı değer olguları sayesinde birlik olabilmeyi başarmışlardır” (Fidan, 2017, s. 1). Nitekim değer – kültür ilişkisi toplumların özelliklerine sirayet etmiştir. Örneğin Türk toplumu için misafiri güzel bir şekilde ağırlamak önemli bir değer algısı olarak adlandırılabilir. Ayrıca İslam dini açısından incelendiğinde Hz. Muhammed’in bu yöndeki örnek uygulamaları da misafirliğin toplum açısından önemini artırmaktadır. Bu özelliklerin süreç içerisinde toplumun genelinde kabul görmesi onların toplumsal karakter niteliği kazanmasını sağlar. Türk misafirperverliğinin dünyada genel bir kabul görmesinde yukarıda sıralanan etkenlerin birbirleriyle uyum sağlamanın etkili olduğu söylenebilir.

Yahya İbn Adi (2013, s. 8) ahlaki “insanın düşünüp tetkik etmeden kendisiyle fiillerini ortaya koyduğu, nefsin bir hali” olarak betimler. Değerler ahlak ile çok benzerdir. Nitekim değerlerin ahlaki kapsadığı da düşünülebilir. Çünkü davranışların içselleştirilmesi onların bireylerin karakter özelliği olmasını sağlamaktadır. Davranışların içselleştirilmesinin yansıması zorunluluk ögesiyle kendisini gösterir. Genel ifade ile bir kişi üzerinde herhangi bir zorlama olmadan bir davranışı gösteriyorsa ve bunu alışkanlık haline getirmiş ise o davranışın kişide artık bir değer alanı olduğu söylenebilir. Bu durumu örnek olay üzerinden ifade etmek mümkündür. Örneğin çevre temizliği değeri incelendiğinde bireyler tek başına olduklarında çevrelerini kirletmiyor, sanki etraflarında onları kontrol eden birileri varmış gibi davranıp bu sorumlulukla hareket ediyorlarsa onlarda bu davranışın içselleştiği söylenebilir. Okullarda da değerler eğitiminin en önemli amaçlarından biri bireylerde değerlerin içselleşmesini sağlayabilmektedir. Bu duruma ulaşılmasında elbette teorik bilginin etkisi büyüktür. Ancak unutulmaması gereken bir konu da bu bilgiler ne kadar gerçek hayata aktarılabilirse onların o derecede içselleştirilmesi mümkün olacaktır. Okullardaki toplum hizmeti uygulamaları bu yöndeki olumlu gelişmelerden biri olarak nitelendirilebilir.

Değerlerin aktarımında kitaplar önemli görevler üstlenir. Kitaplar okuyucuları birçok özelliği vasıtası ile kendi hayal dünyasında yolculuğa çıkarmakta, onlara dolaylı da olsa örnek yaşantılar sunmakta ve deneyimler kazandırmaktadır. Örneğin Ömer Seyfettin’in *Kaşığı* öyküsünü okuyan kırsal alanda yaşayan birçok

okuyucu eserdeki karakterlerin yaşantısı ile kendi çevresi arasında bağlantı kurabilir. Nitekim eserdeki çiftlik, at, kaşağı vb. öğeler kırsal yaşamın parçaları olarak sayılabilir. Okuyucunun eserde anlatılan olaylar ile kendi yaşamı arasında bağlantı kurması, eserin çekiciliğini ve okuyucuyu etkileme gücünü artırmaktadır. Böylelikle kitaplar vasıtasıyla okuyucuya verilmek istenen mesajlar, bu gerçek yaşamla uyumlu öğelerin yardımı ile daha etkileyici biçimde aktarılabilmektedir. Bu sebeple değerler eğitiminde kitaplar önemli konumda bulunur. Ancak eserde anlatılanların gerçekçi mi, hayali mi olacağı düşüncesi araştırmacıları Servet-i Fünun dönemindeki hayaliyün-hakikiyün tartışmasına –tam bir gerçek-olağanüstü karşıtlığı tartışması olmasa da – yani gerçeğin eserlerde kullanımı üzerine olan bu tartışmalara kadar götürmektedir. Beşir Fuat, Halit Ziya, Menemenlizade Mehmet Tahir, Muallim Naci, Ahmet Mithat Efendi'nin öncülük yaptığı bu tartışma Türk edebiyatının gelişiminde etkisini göstermiştir (Satar, 2014, s.45). İlerleyen süreçte özellikle Cumhuriyet dönemi edebiyatında gerçekçiliğin daha çok ön plana çıktığı görülür. Öyle ki bu dönemde Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın kaleme aldığı *Gulyabani*, *Cadı*, *Mezarından Kalkan Şehit*; Ali Rıza Seyfi'nin *Drakula İstanbul'da*; Kerim Nadir'in *Dehşet Gecesi* gibi eserler olağanüstü nitelikler taşıyor gibi görünse de aslında realist eserlerdir (Yücesoy, 2007, s.58-97). Bu tür eserlerde yazarların olağanüstü öğeleri belirli sosyal ve siyasal görüşleri doğrultusunda kullandıkları görülür. Özellikle Hüseyin Rahmi Gürpınar bu eserlerinde halk arasında yaygın olan batıl inanışları belirli bir bilimsel temele dayandırarak eleştirir. Bu inanışları sorgulayarak eleştirel bir bakışla düşüncelerini ifade eder. Bu durum elbette ki olağanüstü değerler taşıyan eserlerin etkileyciliğinin sorgulanması değildir. Bu tartışmalar genel olarak verilmek istenen mesajlara yöneliktir. O halde “olağanüstü öğelere yer verilerek eserler eğitsel amaçlar doğrultusunda kullanılabilir mi?” sorusu akla gelmektedir.

Olağanüstülüğü, gerçek dışılığı içine alan fantastik edebiyatın sınırlarının belirlenmesinde araştırmacıların bazı konularda aynı fikirde olmadıkları görülür. Fantastik edebiyat denilince yaptığı çalışmalarla öne çıkan Tzvetan Todorov şu tanımları yapar: “Fantastik kendi doğal yasalarından başka yasa tanımayan bir öznenin görünüşte doğüstü bir olay karşısında yaşadığı kararsızlıktır.” (Todorov, 2012, s.31). Tanımında da görüldüğü üzere Todorov fantastiği özel bir tür olarak kabul eder ve bir eserin fantastik olabilmesi için üç özelliği ön plana çıkarır. Bunlar; gerçek ile olağanüstü arasında yaşanan kararsızlık, kahramanın bu kararsızlığın farkına varması ve okuyucunun zihninde metne yönelik fikir gelişmesidir (Todorov, 2012, s.39). Bu yüzden Todorov içinde olağanüstü öğeler bulunan her eseri fantastik kabul etmez. “İçinde doğüstü bulunan yapıtların tümünü kapsayacak bir tür düşünülemez, yoksa Homeros kadar Shakespeare'in, Cervantes kadar Goethe'nin yapıtlarını da böyle türe katmak gerekirdi. Doğüstü dediğimiz nitelik benzer yapıtları nitelemez, çok geniş bir dağılımı vardır.” (Todorov, 2012, s.40). Todorov'un fantastik eserlerde ön koşul olarak kabul ettiği kararsızlık-kuş-

ku eser tasnifinde sınırlayıcı bir rol üstlenir. Nitekim araştırmacı *Saragossa da Bulunan El Yazması*'nı ilk fantastik eser olarak kabul eder. Benzer şekilde Eco, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti* isimli eserinde Todorov'u destekleyen görüşler öne sürer ve kuşku ögesinin fantastik için gerekli olduğunu ifade eder (Eco, 2013, s.161). Todorov'un bu tanımını doğru bulmakla birlikte bazı eleştiriler getiren araştırmacılar da bulunmaktadır. Berna Moran'a (2008, s.304) göre edebiyat açık dokulu bir kavramdır. Bu yüzden edebiyatta doğru ve gerçek tanımı yapılması mümkün değildir. Çünkü araştırmacıların karşılaşacağı farklı eserler, yapılan bu tanımların da değiştirilmesini gerektirecektir. Aynı şekilde Terry Eagleton edebiyatta kesin tür ayrımının yapılamayacağını belirtir: Onun " Edebiyat her zaman gerçek ve kurgu, sanat ve tarih yazıcılığı, hayal gücü ve bilgi, fantezi ve pratik işlev, düş ve öğreticilik arasında böyle güçlü bir ayrım ortaya koymaz." ifadelerinde de görüleceği üzere edebiyat tanımı öznel bir yapıda bulunur (Eagleton, 2012, s.66).

Booth (2012, s.47) *Kurmacanın Retoriği*'nde diğer edebi türlerde olduğu gibi fantastik edebiyatta da kesin tanımlamalar yapmanın eleştirilenleri eser değerlendiren zor durumda bıraktığını ifade eder. Yani araştırmacı bir eserde fantastik öğelerin varlığının tespitinin o eserin değerini etkileyemeyeceğini vurgular. Moran (2009, s.60) ise Todorov'un fantastik tanımının geliştirilmesi gerektiğini vurgular. Çünkü Todorov'un fantastik tanımı sadece belirsiz fantastiği kapsamaktadır. Buna ek olarak o, olağandışı ve garibi, fantastik edebiyatın kapsamına alır. Böylelikle Türk ve Dünya edebiyatındaki birçok eserin fantastik türü içerisinde yer alabileceğini belirtir. Günümüzde özellikle J.R.R. Tolkien'in Yüzüklerin Efendisi serisi, George R.R. Martin'in Taht Oyunları, Rowling'in Harry Potter gibi eserlerinin sinemaya ve televizyon ortamına aktarılması fantastik edebiyata yönelik okuyucunun ilgisini artırmıştır. Bu eserlerin çok okunanlar listesinde olması fantastik türde eser kaleme alan yazarları da cesaretlendirmiştir. Türk edebiyatında ise İhsan Oktay Anar (*Suskunlar, Amat, Puslu Kitalar Atlası*), Sadık Yemni (*Muska, Öte Yer*), Nazlı Eray (*Arzu Sapağında İnecek Var, Orphee, Yıldızlar Mektup Yazar, Ay Falcısı*), Orkun Uçar (*Habis Üçlemesi*), Latife Tekin (*Sevgili Arsız Ölüm, Buzdan Kılıçlar*), Barış Müstecaplıoğlu (*Perg Efsaneleri*) gibi yazarlar fantastik eserleri ile ön plana çıkmaktadırlar.

Osman Gündüz (2009, s. 78) İhsan Oktay Anar'ın eserlerinde "gerçeğin sınırlarını zorlayan ve daha çok semavi dinlerin çevresinde oluşmuş mitolojiden beslenen fantastik unsurların" bulunduğunu ifade eder. Kahramanları rahatsız eden doğüstü öğeler, onların ortaya çıkmasına sebep olan olaylar ortadan kalktıktan sonra bir anda yok olurlar.

Bu araştırmaya konu olan Hikmet Temel Akarsu, Türk edebiyatında fantastik, avangart, yer altı edebiyatı türlerinde kaleme aldığı eserleriyle tanınmaktadır. Onun son dönemde, çocuklara yönelik fantastik eserler de kaleme aldığı görülür. Yazarın bu türdeki eserlerinde değerler eğitimi bir amaç olarak tercih ettiği söylenebilir.

Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz “elde edilen verilerin doğrudan alıntılarla desteklenerek özetlenip yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır.” (Fidan, 2017, s. 118). Ayrıca verilerin daha düzenli şekilde olması ve yorumlanabilmesi için fişleme yöntemi de araştırmacı tarafından kullanılmıştır. İlk olarak eserlerin fantastik olarak sınıflandırılması aşamasında Todorov’un ve Moran’ın tanımlamalarından yararlanılmıştır. Eserlerin değerler eğitimine uygunluğunun belirlenmesinde ise Sever’in (1995) kitap değerlendirme ölçütlerinden faydalanılmıştır.

Bu araştırmada veri kaynağı olarak Hikmet Temel Akarsu’nun çocuklara yönelik fantastik eserleri kullanılmıştır. Yazarın eserlerinin fantastik ve çocuğa yönelik olarak sınıflandırılmasında Fidan’ın (2017) konu ile ilgili araştırması temel alınmıştır. Böylelikle yazarın *Güzel Çamlının Kayıp Panteri* ve *Çevreci Peri Masalları 1-2-3-4* isimli eserleri incelemeye tabi tutulmuştur. Yukarıda belirtilen kitaplar çocuklara yönelik fantastik eserlerdir.

Bulgular

Değerler eğitimi özellikle son dönemde araştırmacıların ilgisini çeken bir konuma ulaşmıştır. Değerler eğitimine araştırmacıların ilgisinin artmasında, karakter eğitiminin yüzeysel olarak verilebilecek bir durumda olmadığına anlaşılmasının ve bu yönde özellikle MEB’in olumlu çalışmalar yapmasının etkisi olmuştur. Nitekim değerlere teorik olarak eğitim ortamlarında yer vermenin bu değerlerin kazanılmasında çok etkili olmadığı, bireylere bu yönde yaşantılar sunabilmenin önemli olduğu araştırmacıların ortak kanısı olmuştur. Hikâye, roman, masal gibi metinler de özellikle eğitim süreçlerinde uygulanabilirlik açısından eğitimcilere yardımcı olabilmektedir. Bu türden eserlerde verilmek istenen mesajlar, kitapların okuyucuyu kendi hayal dünyasına çekebilme ve anlatılanları gerçek hayata uygulayabilme ilkeleri doğrultusunda daha etkili bir şekilde verilebilmektedir. Burada üzerinde durulması gereken nokta kitapların etkileyiciliğidir. Etkileyicilikte en önemli faktör, onun sunum şeklidir. Burada çocuğa görelilik ilkesinin yazarlar tarafından göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Fantastik edebiyat olay, mekân, zaman, kahraman unsurlarını olağanüstü öğelerle birlikte sunarak okuyucunun ilgisini esere çekmeye çalışır. Ancak davranış ve duygular yönünden insani yani gerçekçi olmak zorundadır. Çünkü eserlerdeki kahramanlar ne kadar olağanüstü nitelikler taşırlarsa taşırsınlar duygulara sahiptirler. Onların bu yönleri okuyucular ile iletişim kurmalarının en kolay yoludur. Özellikle çocukluk dönemindeki okuyucuların fantastik karakterlerle empati kurdukları ve onları örnek aldıkları bilinen bir durumdur. Nitekim 2000’li yılların popüler çizgi film karakterlerinden olan Pokemonlar’a özenen bazı çocuklar ciddi

biçimde yaralanmışlardır. Fantastik kahramanların bu etkileyici özelliğinin olumlu yönde kullanılabileceği de unutulmamalıdır. Hikmet Temel Akarsu fantastik karakterleri bu amaçla yani değerler eğitimi için kullanan yazarlar arasında bulunmaktadır. Onun Çevreci Peri Masalları ve Güzel Çamlının Kayıp Panteri isimli eserlerinde yer alan fantastik kahramanlar çocuk okuyucular için eğitsel değerler yönünden etkileyici bir konumda bulunmaktadır. Kahramanların etkileyici olmasında onların çocuklar için inandırıcılığının katkısı büyüktür. Burada Todorov'un kuşku-kararsızlık ilkesinin göz önünde bulundurulması gerekir. Okuyucunun hayal-gerçek karmaşasında olması ve bu yönde fikir yürütmesi kahramanlar ile empati kurmasını kolaylaştırmaktadır. Akarsu'nun bu türdeki eserlerinde hayal-gerçek kararsızlığını uygulayabildiği görülmektedir. Onun gerçek ile hayalî öğeleri bir arada başarılı bir şekilde verebilmesi eserlerine fantastik nitelik kazandırmakta, çocuğa görelilik ilkesine uyması ise eserlerinin eğitsellik yönüne katkı sağlamaktadır.

Yazarın Çevreci Peri isimli kitabında periler insanlara yardım için görevlendirilmiş varlıklar olarak nitelendirilirler:

"Fakat Kara Peri'yi taşıyan kara bulut bir süre sonra garip bölgelere yönelmeye başladı. Hava gitgide kirleniyordu. Her tarafta fabrika bacaları yükseliyordu." (Akarsu, 2013a, s. 34)

Eserlerin ana kahramanı olan periler insanların yaptıkları yanlışları düzeltmeye çabalar. Yukarıdaki ifadede görüldüğü üzere Kara Peri dünyanın giderek kirlendiğine dikkat çekmeye çalışır. Onun kara olarak isimlendirilmesinin nedeni insanların çevreye verdiği zararları telafi etmeye çalışmasındandır. Ancak anlatıcı burada okuyucuya perilerin tek başına yaptığı bu çevre mücadelesinin yeterli olmadığını, insanların da onlara destekçi olması gerektiğini ifade eder. "Akarsu, özellikle çevre bilincine yönelik eserlerinde etkileyciliği artırabilmek amacıyla fantastik anlatıyı tercih eder. Bütün kurgulanan bu olaylar sırasında ortaya çıkan fantastik bir karakter ya da fantastik bir olay insanların davranışlarında ani değişimlere sebep olur." (Fidan, 2017, s. 163)

Akarsu'nun çocuğa yönelik fantastik eserlerindeki kahramanlar, okuyucuya insanların kara gün dostu olarak sunulur. İnsanların zor zamanlarında onlara yardım etmeleri ve bu yardımlarında menfaat ummamaları onların çocuk okuyucular tarafından benimsenmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca anlatıcı, kahramanların inandırıcılık rollerini yükseltmek için şu ifadelere yer verir:

"Anlatacaklarım o kadar ilginç ki, gerçek olduklarına inanamayacaksınız. Çocukluğunuzdaki peri masallarından birini dinlediğinizi sanacaksınız. Ama bunlar yaşandı..." (Akarsu, 2013a, s. 59)

Genelde masallar "bir varmış, bir yokmuş" gibi gerçeklik algısını dışlayan ifadelerle başlar. Yukarıdaki ifadede ise yazar bu anlatılanların gerçekçi olduğuna okuyucuyu inandırmaya çalışır. Burada yazarın amacı eserde anlatılanların etkileyciliğini artırabilmektir.

“Oysa bizim Peri okulunda başardıklarımız her zaman inanılması çok güç işlerdir. O yüzden, insancıklar bizi hep birer yalancı olarak görürler. Devamlı yalan söylediğimizi sanırlar.” (Akarsu, 2013a, s.7) ifadesinde de görüldüğü üzere yazar eserin başında kahramanlarının okuyucu açısından gerçek bir karakter olarak görülmesini amaçlar. Yani burada perilerin masallardaki benzerlerinden farklı olduğunu vurgular. Ayrıca yazar bu ifadelerde de görüldüğü üzere doğruluk değerini işler. Yazar, olaylar, kişiler vb. hakkında ön yargılı olmanın insanı yanlış yönlendireceğini ifade ederek, bu konuda genelden ziyade kişiye özel değerlendirmeler yapılması gerektiğini vurgular. Bu düşüncesini kanıtlayabilmek için yazar şu ifadeleri kullanır:

“İyilik yapmayı bitirdiğimizde de “Pırrr!” diye uçar, ortadan kayboluruz. O yüzden, insancıklar bizim hakkımızda anlatılanların hepsini yalan sanır. Ne yazık ki bizi de koca birer yalancı!..” (Akarsu, 2013a, s. 7)

Yazar fantastik edebiyatın en önemli ögesi olarak tanımlanan kuşku ögesi ni eserlerinde oluşturabilmek amacıyla fantastik kahramanlarını okuyucu için inandırıcı kılmaya çalışır. Yani çocuk okuyucuların zihninde “acaba gerçekten de periler var mı?” düşüncesinin oluşmasını amaçlar. Çünkü yazarın eserinde vereceği değerlerin etkileyici olmasında ve çocuğun empati becerisinin harekete geçirilmesinde mutlaka yukarıda sıralanan zihinsel süreçlerin olması gerekmektedir. Metin üzerine sorgu yapan ve düşünce üreten okuyucunun çıkarımlar yapması beklenen bir durumdur.

“Hatta perilerin gerçekte var olmadığını düşünen insancıklar bile vardır. O insanlar perilerin sadece bir efsaneden ibaret olduğunu iddia ederler. Perilerin ve Peri Okulu’nun koca bir yalan olduğunu tekrar edip dururlar.” (Akarsu, 2013a, s. 8) sözlerinde de görüldüğü üzere yazar eserindeki kahramanlara yönelik olarak okuyucunun gerçeklik algısını kuvvetlendirmeyi amaçlar.

Yazarın eserlerindeki fantastik kahramanlar fiziksel yönden olağanüstü nitelikler taşıyalar da duygu ve davranış yönünden insani varlıklardır. Yazarın buradaki amacı yukarıda belirtildiği gibi gerçeklik algısı oluşturabilmektir. Eserlerdeki fantastik kahramanlar tıpkı insanlar gibi düşünürler, sevinirler, üzülürler hatta ön yargılı bile olabilirler.

“Belli ki yalan söylüyordu. Ne ayıp! Bir perinin yalan söylemesi ne ayıp.” (Akarsu, 2013a, s. 10)

“Bir peri asla yalan söylememelidir.” (Akarsu, 2013a, s. 8)

“Herkes aramızda bir yalancının olmasından rahatsızdı.” (Akarsu, 2013a, s. 14)

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü üzere kahramanlar aralarında bir yalancının bulunmasından rahatsızlık duymaktadırlar. Yazar burada doğruluk değerine dikkat çekerken ön yargılı olmanın ne kadar zararlı olduğunu ve bir olayı derinlemesine araştırmadan fikir yürütmenin insanı yanlış yönlendireceğini de vurgu-

lar. Çünkü arkadaşlarının eleştirisine maruz kalan peri aslında çok dürüst biridir. Bunu kahramanın şu sözlerinden çıkarmak mümkündür:

“Ama bu inanılmaz bir yanılığlı çocuklar. Çevreci Peri okulumuzdaki bütün periler gibi çok dürüst, yaratıcı ve kahraman bir çocuktur. İnanılması güç şeyler başarmış, dünyadaki bütün canlılara sayamayacağım kadar çok iyilik yapmıştır.” (Akarsu, 2013a, s. 19)

Akarsu, bu ifadelerle insanlar hakkında ön yargılı olmanın ne kadar yanlış bir davranış olduğuna dikkat çeker ve okuyucuların bu yönde empati kurmasını amaçlar. Perilerin yaşadıkları bu yanılığlı vasıtasıyla yazar ön yargılı olmama konusunda okuyucuda farkındalık oluşturmaya çalışır.

Yazarın, *İlham Perisi: Türlerin Yok Edilmesine Karşı* isimli hikâyesinde Tuna isimli çocuk on üçüncü yaş gününü kutlamaya hazırlanmaktadır. Tuna'nın babası olan Fikret ise çocuğuna güzel bir hediye almanın telaşı içindedir. Tuna babasının kendisine alacağı hediyeden doğanın ve diğer canlıların zarar göreceğini düşünmektedir. Çünkü Tuna'da doğa sevgisi çok üst seviyelerdedir. Yazarın eserlerinin genelinde çocuk kahramanlar, doğaya karşı büyüklerine nazaran daha duyarlıdır. Yazarın buradaki amacı kahramanları ile aynı yaş grubunda olan çocuk okuyucuların empati duygusunu harekete geçirebilmektir.

Tuna'nın “aşırı avlanma yapan bir balıkçı, çocukları için daha çok para kazanmak istiyor aslında; ama sonunda denizlerin kurmasına sebep oluyor...” sözlerinde de görüldüğü üzere insanlar farkında olmadan kendi menfaatleri için doğaya zarar vermektedirler (Akarsu, 2013c, s.19). Tuna'da babasına yönelik bu düşüncenin oluşmasında, babasının sinekleri kovmak için aldığı alet etkili olmuştur. Çünkü bu alet belki sinekleri evlerinden uzak tutacaktır ancak “doğada görevi olmayan hiçbir canlı” yoktur ve istemeden onlara zarar verecektir (Akarsu, 2013c, s. 21). Bu türden düşüncesiz davranışlar doğanın dengesini temellerinden sarsmaktadır ve bu durum zincirleme bir reaksiyon göstererek diğer türleri de olumsuz bir şekilde etkileyecektir. Tuna'nın bilimsel nitelikteki bu açıklamalarının onda nasıl oluştuğunu merak eden Fikret bu durumun sebebinin öğrenmek ister. Tuna bu bilgileri akşamları odasına doluşan ve “hepsi şarkı söylemeye” başlayan sivrisineklerden aldığını belirtir (Akarsu, 2013c, s.28). Görüldüğü gibi yazar olaya fantastik nitelik kazandırarak anlatılanların okuyucu açısından ilgi çekici olmasını sağlamaya çalışır.

Akarsu'nun *İlham Perisi* isimli kitabının *Flamingo* öyküsünde Tuna doğada arıların giderek yok olmasının sebebinin araştırmaya çalışır. Gittiği bir gezide arı kovanlarının içinin boş olması Tuna'nın dikkatini çeker ve Atoş'a bu durumun sebebinin ne olduğunu sorar. Atoş ona dünyada giderek canlıların yok olmaya başladığını, bu durumu durdurabilecek kişinin ise “Bütün çiçeklerin, böceklerin dilinden” anlayan Lokman Hekim olduğunu söyler (Akarsu, 2013c, s.37). Onun “Hatta kimilerine göre ölümün çaresini bile bildiğini” ifade eder (Akarsu, 2013c,

s.37). Yazarın burada fantastik kahramanların yanında kültürel ve dinî bir karakter olan Lokman Hekim'e de yer vermesi, onun bu konuda kültürel bir bilinç ve farkındalık oluşturmaya çalıştığını gösterir. Tuna, Lokman Hekim'e ulaşabilmek için bir flamingodan yardım ister ve flamingo sırtına bindiği zaman onu Lokman Hekim'e götürebileceğini söyler. Ancak Tuna sırtına bindiği zaman flamingoya zarar vermekten çekinir. Flamingo ise "Zarif ve güzel olmak sevdiklerin için özveride bulanmaya engel değildir Tuna!" diyerek, canlıların doğayı koruma konusunda ellerinden gelen fedakârlığı yapacağını ifade eder (Akarsu, 2013c, s.46). Sonunda Lokman Hekim'e ulaşan Tuna arıların neden burada olduğunu sorar. Lokman Hekim ise arıları "cesur, güçlü akıllı ve mücadeleci", "bir flamingo kadar uçucu, zarif, hayalci ve iyi kalpli" birinin peşinden gideceğini ve kendisinin de böyle biri olduğunu ifade eder (Akarsu, 2013c, s.50). Bir anda sırtından kanatlar çıkararak flamingoya dönüşen Tuna'nın aracılığıyla yazar, doğal dengenin korunmasında hayvanların rolüne dikkat çekmeye çalışır. Ayrıca yazar burada Kafka'nın Gregor Samsa karakterinde kullandığı fantastik dönüşüm ögesini Tuna'da uygular. Bu durum da eserin fantastik yapısına katkı sağlar. Benzer biçimde *Güzel Çamlının Kayıp Panteri* isimli eserde insanların bir türlü söndüremediği orman yangını panterin yönlendirmeleri sayesinde başarıyla söndürülür. Yazar bu hikâyesinde de doğal dengenin korunmasında hayvanların rolüne dikkat çekmeye çalışır.

Hikmet Temel Akarsu, Çevreci Peri Masalları içerisinde yer alan *Körebe* adlı hikâyesinde Rüya isimli bir çocuğun plansız kentleşme yüzünden yaşadığı zorluklara dikkat çeker. Metinde Rüya'yı oyun oynarken tehlikelerden koruması için Kent Perisi görevlendirilir. Kent Perisi onu son anda artezyen kuyusuna düşmekten, körebe oynarken elektriğe çarpılmaktan kurtarır. Şehirde çocuklar için oyun alanı bulamayacağı kanısına ulaşarak Rüya'yı periler diyarına götürür. Rüya burada özgürce ve güvenli bir şekilde oynar. Yazar burada fantastik kahramanları kullanarak plansız kentleşmeye ve çocukların oyun alanlarının giderek daraldığına dikkat çekmeye çalışır. Yazar, çocuk okuyucularda bu yönde olumlu bir bilinç uyandırmayı amaçlar.

Yazarın çocuğa yönelik fantastik eserlerinin genelinde görüldüğü üzere *Bozdoğan Su Kemeri* hikâyesinde de insan olmayan kahramanlar doğayı korumaya çabalarlar. Metinde "Kargalar yaşam alanlarını ve tarihi korumak" için ellerinden geleni yaparlar ve kemerin altından geçen araçların üzerine ceviz bırakırlar (Akarsu, 2013d, s. 186). Metinde gerçekçi öğelerle fantazinin bir arada kullanılması okuyucuda fantastik kuşunun oluşmasına yardımcı olmaktadır. Böylelikle metinde verilmek istenen mesajların daha etkileyici olacağı düşünülmektedir.

Akarsu'nun *Uzaylı Peri Dünyamızı Tüketenlere Karşı* adlı hikâyesinde bulunan *Dilek Perisi* isimli öyküsünde ailesi zor durumda olan Fikret'in peri ile olan konuşmalarına yer verilir. Peri, Fikret'e üç dilek hakkının bulunduğunu söyler.

Fikret bilinçsiz bir şekilde ihtiyaçlarına yönelik değil de lükse yönelik dileklerde bulunur. Bunun üzerine peri ona "araba insanı tembelleştirir, tembelleşen insan şişmanlar, sağlığı bozular, sonra araba insanı spordan uzaklaştırır. Kolaycılığa alıştıırır." diyerek yönlendirmede bulunur (Akarsu, 2013e, s.20). Perinin uyarılarına rağmen bu isteklerinde kararlı olan Fikret'e annesi "Bu kadar zorunlu ihtiyacı-mız varken Dilek Perisi'nden araba istemen büyük bencillik" diyerek sitem eder (Akarsu, 2013e, s.28). Bu olaylar sonucunda Fikret çalışarak kazanmanın önemini anlar. Her zaman ihtiyacı kadarını istemesi gerektiğini, lüksün aslında doğaya zarar verdiğini öğrenir. Anlatıcı bu fantastik öykü vasıtasıyla lüks gereksinimlerin hem insanlara hem de doğaya zarar vereceği yönünde okuyucuda farkındalık oluşturmaya çalışır.

Yazarın *Sultan Peri GDO Canavarına Karşı* adlı öyküsünde olaylar Sakarya'nın Pamukova ilçesinde yer alan bir çiftlikte geçer. Metindeki kahramanlar çiftlikte GDO'lu gıdalarla beslenen hayvanların uğradıkları mutasyona dikkat çekerler:

"Hayır; rüyada değildim. Gördüklerim gerçektir. Bir fil büyüklüğünde kediye, ata biner gibi binmiş bir adam bana doğru yaklaşıyordu. Hemen ardında bir bizon büyüklüğünde bir fareye binmiş bir başka adam vardı. Bir adam da kamyon büyüklüğünde bir köpeğe binmiş..." (Akarsu, 2013d, s.63).

Yazar fantastik öğeler kullandığı bu öyküsünde doğal sürece müdahalenin ne kadar olumsuz sonuçlar doğuracağına dikkat çeker. Yazarın buradaki olayları olumsuz bir bakış açısıyla okuyucuya sunmasındaki amacının GDO'lu gıdaların insanlara ne denli zarar verebileceğini göstermek olduğu söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Hikmet Temel Akarsu'nun çocuklara yönelik fantastik eserlerinin değerler eğitiminde kullanılabilirliği üzerine yapılan bu çalışmada, yazarın çocuklara yönelik fantastik eserlerinin genelinde çevre sevgisi, yardımlaşma ve doğruluk değerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bu değerler arasından özellikle çevre sevgisi, yazarın en çok üzerinde durduğu değerdir. Nitekim eserlerin ismi de içeriği ile uyumlu bir biçimde sunulmuştur. Gerek Çevreci Peri Masalları gerek *Güzel Çamlının Kayıp Panteri*'nde işlenen temel değerler çevre sevgisi üzerinedir. Yazarın bu eserlerinde fantastik öğeleri başarılı bir şekilde kullanması, çocuk okuyucular için eserlerin daha ilgi çekici ve etkileyici olmasına katkı sağlayacaktır. Benzer şekilde çocuk okuyucuların fantastik kahramanlarla empati kurmalarının, onların verilmek istenen değerleri içselleştirmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca eserlerde içlerinde doğa sevgisi barındıran ve bu konuda bilinçli olan kahramanların sadece çocuklardan, hayvanlardan, fantastik karakterlerden oluşması ve bu bilinçli grubun içinde yetişkin bireylerin yer almaması yazarın dikkat çekmeye çalıştığı bir konudur. Yazarın bu vasıtayla doğa sevgisi konusunda büyüklerde de farkındalık oluşturmaya çalıştığı söylenebilir.

Kaynakça

- Akarsu, H. T. (2013a). *Çevreci peri: doğa düşmanlarına karşı*. (2. Basım). İstanbul: Çizmeli Kedi Yayınları.
- Akarsu, H. T. (2013b). *Güzelçamlı'nın kayıp panteri*. (4. Basım). İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Akarsu, H. T. (2013c). *İlham perisi: türlerin yok edilmesine karşı*. (2. Basım). İstanbul: Çizmeli Kedi Yayınları.
- Akarsu, H. T. (2013d). *Sultan peri: gdo canavarlarına karşı*. İstanbul: Çizmeli Kedi Yayınları.
- Akarsu, H. T. (2013e). *Uzaylı peri dünyamızı tüketenlere karşı*. (2. Basım). İstanbul: Çizmeli Kedi Yayınları.
- Booth, W. C. (2012). *Kurmacanın retoriği* (Çev. B. O. Doğan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Eagleton, T. (2012). *Edebiyat olayı* (Çev. B. Yüce). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Eco, U. (2013). *Anlatı ormanında altı gezinti* (Çev. K. Atakay). İstanbul: Can Yayınları.
- Fidan, M. (2017). *Hikmet Temel Akarsu'nun eserlerindeki fantastik öğeler ve eğitim odaklı değerler*. Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Gündüz, O. (2009). *İhsan Oktay Anar'ın kurgu dünyası / anar'ın kurgu evreninde postmodern bir gezinti*. Ankara: Vizyon Yayınevi.
- İbn Adi, Y. (2013). *Tehzibü'l - ahlak: ahlak eğitimi* (Çev. H. Kuşlu). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Moran, B. (2008). *Edebiyat kuramları ve eleştirisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2009). *Türk romanına eleştirel bir bakış 3*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Satar, N. (2014). "Hayal mi hakikat mi? Beşir Fuat, Halit Ziya ve Ahmet Mithat eserleri bağlamında Tanzimat dönemi edebiyatında realizm ve romantizm üzerine tartışmalar", 3. *Türkiye Lisansüstü Tartışmalar Kongresi*, Sakarya.
- Sever, S., (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece*, 107, 14-15.
- Todorov, T. (2012). *Fantastik – edebî türe yapısal bir yaklaşım*. (2. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- Yücesoy, V. Ö. (2007). *Korku edebiyatı (gotik edebiyat) ve Türk romanındaki örnekleri*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul.

